

Mind sűrűbben hallatszik panasz a gólyára. Előfordult ez az elmúlt esztendőben is, azonban amíg akkor csak egy-egy eltévedt és alkalmilag bűnbe esett gólyáról szólt a tudósítás, ma már egész vidékek gólyái estek abba a nagy vétekbe, hogy fenn akarták tartani önmagukat, fajukat és nemzetségüket.

Az ostromlott vár lakói patkányt esznek, az erdőn eltévedt vándor gyökereket, a rabságban tartott vidra krumplifőzeléket. Nem jókedvükből és nem is fogókúrárt tartva, hanem azért, mert élni kell, és más ennivaló nincs.

Így van 1934-ben a gólya is. Hangsúlyozom: egyezerkilencszáz- harmincnegyben. Mert normális esős esztendőben szóra érdemes kártételről beszélni sem lehet. Nem bolond a gólya, hogy otthagyja az ősidőktől kedves rétséget, melyben kövér békák pattognak ki a zöld fűből, és bizonytalan vadászatra induljon a vetésekben, ahol nem ugrál semmi, és gólya legyen a talpán, mely abban rendes esztendőben meglát valamit.

Az idén a természetes táplálékát megtermő helyeit kiszárította az aszály – és már régebben kiszárította az ember. A nagy rétségek lecsapolva, megrepedezve és elszikesedve ásítoznak. A gólya visszatér az ősi fészekhez, és ugyanott, ahol azelőtt térdig gázolta a vizet, ma nyúl baktat, fogoly költ, és más állatvilág él. A gólya keresi a békát, a kígyót, de nem találja. Nincs. Elküldte az ember oda, ahova annyi mindent elküldött már, nagyobb értékekkel együtt. A gólyamadár pedig már fészket rakott, családot alapított, az anyjuk már ül is, hát hova menjen? Még ha legényember volna, csak hagyján, de asszonnyal, gyerekkel helyhez van kötve.

A régi vadászterületén békák helyett szöcskék ug-rándoznak, azokra fanyalodik. De mi a szöcske egy gólyának? Semmi. A nap már delelőn jár, begye még mindig üres, és odahaza éhező fiak várnak. Ha ilyenkor aztán aprómadár fia vagy kis nyúl kerül elé, persze hogy felkapja. Kényszeríti rá a gyomra és a fajfenntartás mindennél erősebb ösztöne. Tehet ő arról, hogy az ő területéről eltűnt a víz és eltűnt a béka? Nem tehet. Azelőtt nem kellett neki a tarlókat bön-gésznie, szántásokat talpalnia, nem tehetett kárt senkinek, mert ott, ahol ő keresgélt, nem volt sem nyúl, sem fogoly, sem fácán, vagy ha volt, az nem számított, s az úgyszólván halálra volt ítélve a tavaszi áradásokkal és a rétek más ezer ragadozója által.

Az ideai esztendő ijesztően száraz és víztelen tavasszal kezdődött és folytatódott. A leglehetősebb helyeken lát az ember gólyákat keresgélni, ahova aligha szállnának le, ha azok az amúgy is szűkre szabott kis tocsogók, rétek, lapályok meglennének.

Tegnap például egy fehérheretáblában láttam egyet, a dombtetőn. Megvárt a régi bizalmassággal, és én bosszúsan integettem feléje a kalappal, hogy repüljön másfelé, mert ott tilosban van. Ijedten futott pár lépést, a szárnyait is kiterjesztette, de aztán mégsem repült el. Hova menjen?

A rétségekben árkot húztunk, a vizeket megszabályoztuk, (sok helyen több kárt téve vele, mint hasznot,) s erre jött még az ideai szárazság, mely a talajvizet is felszippantotta. A békák bevonultak az árkokba, ahol könnyű fedezéket keresni a gólyamadár elől, melyeknek vizét a gólya meglábalni nem tudja.

Hát hova menjen?

A szerelem, a fiókák, a fészekrakás teremtménye csak úgy megjöttek, mint más éveken, de a megszokott élelem elmaradt. Kívánjuk-e azt tőlük, hogy ezeket az ősi ösztönöket vessék ki magukból? Kívánjuk-e azt, hogy már a tenger túlsó felén tudomást szerezzenek arról, hogy Magyarországon az idén aszályos tavasz lesz, tehát maradjanak egy évre víz-sza, mert élelmük megszerzésével az idén vadászati kihágást követnek el?

Mindezt nem kívánhatjuk!

El kell tehát néznünk azt a kártevést, amelyet az idén elkövetnek. El kell néznünk az emberiség, a belátás és a tradíciók szent nevében.

Ha nem félnék attól, hogy az ölésért való ölés undorító ténye és ereje elszabadul fékéről, azt mondanám, hogy ahol kell, ahol elkerülhetetlen és más kiút nincs: hát szóljon a puska. De nem lehet azt mondanom, mert a puska szólna derűre-borúra, akár kell, akár nem kell. Szólna tavasszal és szólna ősszel. Tavasszal, a vasárnapi harangszó árnyékában, a tornyok és kémények sok öreg gólyafészke dög és férgek tanyája lenne az éhhalál rettentő kínjain napokig elvergődött gólyafiak tetemén, ősszel pedig sánta lábú, törött szárnyú gólyák tallóznának a mezőkön, amikor társaik már rég a Nílus felett járnak, és szomorúan várnák a mind hidegebbé váló deres reggelek darvadozásában a fehér halált.

Nem lehet azt mondanom, mert az ez évben kimondott vagy leírt sok szentencia messze évekre kihat, és porlasztja a jó gólyamadár nimbuszát, rágja a hozzá fűződő tradíciókat, és sok év múlva, ha fiaink olvassák a gólyáról ez évben megjelent híreket, az ő gondolatvilágukban a gólya már mint dúvad szerepel majd, nem pedig mint a tavasz hírnöke, s a rónák címeres madara.

Nem nézik majd az évszámot, amikor – egy évre – a gólya kártevővé vált, hanem általánosítanak, és elbukik majd ez a madarunk is, mint ahogy elbukott a

saskeselyű, a kócsag, meg a daru. Elbukik először a lelkekben, azután meg künn a sás, a nagy rétségek öreg világában, csak azért, mert az Úr 1934. esztendejében olyan szárazság volt, hogy a rétek kiszáradván, apró csirkére és egyéb tilos élelemre adta a fejét szomorú kényszerűségében.

Pedig még így is, az ő természetes tápláléka nélkül is hajthat hasznót. A múltkor szántás közben látom, hogy két ökörfogat között lépdél a gólya, és ugyan csak kapkod jobbra-balra. A két fogat között talán húsz méter távolság lehetett. Közöttük, mindenik fogattól tíz méterre baktatott a gólya, pedig a bérese, ha kellett, hát durrogattak is nagyokat. Odamentem megnézni, mit szedeget. Egerészett. Egerészett reggeltől estig, az eke után járva a barázdát. Ha az egér észrevette a veszedelmet, és szaladt, hát szaladt utána a gólya is. Aztán egy vágás és egy nyelés következett.

Eszembe jutott a régi párbeszéd a gólya meg a béka között:

Gólya – meglátva a zsombék mellett ijedten pislogó békát, szigorúan kérdi: Békula, tudod mi a régula?

Béka – remegve húzza össze magát: Lent!

Gólya – felkapja a levegőbe: Nem igaz, mert fent!

Béka – a levegőben rémülten egyezik bele: Fent!

Gólya – irgalmatlan, és nem ad még igazat a szégyen békának, hanem lenyeli: Nem igaz, mert bent.

Béka – a gólya begyében búsan beleegyezik a változhatatlanba, elhalóan: Bent.

Gólya: Úgy van, békula, ez a régula.

Ez a kis rímbe szedett beszélgetés jutott eszembe, és arra gondoltam, hogy a most surjánzó vadászgeneráció nem csinál-e új rímet, amelyben azonban a gólya már a kis foglyokkal beszélget hasonló tónusban? Remélem, nem. Remélem, megbocsátja a gólyának ezt a neki is sanyarú esztendő, és a kártevés mellett meglátja a hasznót is, és nem emel kezét a Tekintetes Vármegye címeres madarára.

Ezer esztendeig megvoltunk békességben vele, sok bánatban és kevés örömben egyaránt. Az öreg kúriákat kelepelve köszöntötték az évek tavaszra fordulásán, és a történelem borult, roskadozó, szomorú napjain ott kóvályogtak az üszkös romok felett.

Ezt ne feledd hát, fiatal vadásztársam, és ápolod a múltat, mert abból lesz a jövő! És vedd le a kalapod a tradíciók előtt, ha erős és nagy akarsz lenni, mint ahogy nagyok lettek azok, akik ezeken a tradíciókon nőttek fel: apád meg az ükapád. Vagy rosszabb akarsz lenni náluk? Okosabb?

Hagyd hát békében a gólyamadarat!

Vagy azt hiszed, nem lesz már tavasz, amit hirdetni kell? Lesz, attól ne félj! De ha felrúgod a tradíciókat, abból a tavaszból hiányozni fog nemcsak a gólyamadár, hanem hiányozni fogsz Te magad is.

(1934)

\*

Megjelent a Nimródban, 1934. augusztus 10-én. Tartalmazzák a Rózsakunyhó (1973), A három uhu (1997) és az Első uhuzásom (2010) című kötetek.